

MUSIQA TA'LIMIDA MILLIY ESTETIK QADRIYATLARNING SHAKLLANISHI VA PEDAGOGIK AHAMIYATI

U.R.Akbarova¹

1. Farg'ona davlat universiteti Pedagogika psixologiya va san'atshunoslik fakulteti Musika ta'limi yo'nalishi I - bosqich talabasi

Mas'ul muallif: Akbarova Umida Ravshanbek qizi, Farg'ona davlat universiteti Pedagogika psixologiya va san'atshunoslik fakulteti Musika ta'limi yo'nalishi I - bosqich talabasi.

Received: 01 Oktabr 2026
Accepted: 06 Oktabr 2026
Published: 11 Oktabr 2026

Copyright: © 2026 by the author(s). Licensee Musika pedagogikasi. Madaniyat. Etnografiya. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC-BY-4.0) license.

Iqtibos uchun: Akbarova, U. R. MUSIQA TA'LIMIDA MILLIY ESTETIK QADRIYATLARNING SHAKLLANISHI VA PEDAGOGIK AHAMIYATI / U. R. Akbarova // Musika pedagogikasi. Madaniyat. Etnografiya. — 2026. — T. 2, № 1. — B. 12–14.

Annotatsiya. Mazkur maqolada musiqa ta'limi jarayonida milliy estetik qadriyatlarni shakllantirishning mazmun-mohiyati, falsafiy-estetik va pedagogik asoslari tahlil qilinadi. Milliy musiqa merosi, xalq qo'shiqlari, maqom san'ati, an'anaviy ijrochilik va musiqiy urf-odatlarining yosh avlod estetik ongini shakllantirishdagi o'rni yoritiladi. Shuningdek, musiqa ta'limi orqali o'quvchilarda estetik idrok, estetik did, badiiy tafakkur, milliy o'zlikni anglash va madaniy qadriyatlarga hurmat tuyg'ularini rivojlantirish masalalariga e'tibor qaratiladi. Maqolada milliy va umuminsoniy estetik qadriyatlarning o'zaro uyg'unligi hamda ularning shaxs ma'naviy-estetik kamolotidagi ahamiyati ochib beriladi.

Kalit so'zlar: musiqa ta'limi, milliy estetik qadriyatlar, estetik ong, estetik did, estetik idrok, milliy musiqa, musiqa madaniyati, xalq ijodiyoti, ma'naviy meros, badiiy tafakkur.

ФОРМИРОВАНИЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЭСТЕТИЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ В МУЗЫКАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ И ИХ ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ

Аннотация. В статье анализируются содержание, сущность, философско-эстетические и педагогические основы формирования национальных эстетических ценностей в процессе музыкального образования. Раскрывается роль национального музыкального наследия, народных песен, искусства макома, традиционного исполнительства и музыкальных обычаев в формировании эстетического сознания молодого поколения. Особое внимание уделяется развитию посредством музыкального образования эстетического восприятия, эстетического вкуса, художественного мышления, национального самосознания и уважения к культурным ценностям. Также рассматривается взаимосвязь национальных и общечеловеческих эстетических ценностей и их значение в духовно-эстетическом развитии личности.

Ключевые слова: музыкальное образование, национальные эстетические ценности, эстетическое сознание, эстетический вкус, эстетическое восприятие, национальная музыка, музыкальная культура, народное творчество, духовное наследие, художественное мышление.

ФОРМИРОВАНИЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЭСТЕТИЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ В МУЗЫКАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ И ИХ ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ

Abstract. This article analyzes the content, essence, philosophical-aesthetic and pedagogical foundations of forming national aesthetic values in the process of music education. It examines the role of national musical heritage, folk songs, maqom art, traditional performance and musical customs in developing the aesthetic consciousness of the younger generation. Particular attention is paid to the development of aesthetic perception, aesthetic taste, artistic thinking, national self-awareness and respect for cultural values through music education. The article also discusses the interaction between national and universal aesthetic values and their significance in the spiritual and aesthetic development of the individual.

Keywords: music education, national aesthetic values, aesthetic consciousness, aesthetic taste, aesthetic perception, national music, musical culture, folk creativity, spiritual heritage, artistic thinking.

Kirish. Bugungi globallashuv sharoitida yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash, ularning estetik tafakkuri hamda badiiy didini rivojlantirish ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, musiqa ta'limi o'quvchilarning ma'naviy dunyosini boyitish, go'zallikni anglash qobiliyatini rivojlantirish va milliy madaniy merosga nisbatan ongli munosabatini shakllantirishda alohida o'rin tutadi. Musika san'ati insonning hissiy kechinmalari, tarixiy xotirasi, dunyoqarashi va ma'naviy tajribasini badiiy ifodalash vositasi sifatida yoshlarning estetik kamolotiga ta'sir ko'rsatadi. Shu nuqtayi nazardan, musiqa ta'limida milliy estetik

qadriyatlarni shakllantirish masalasi nafaqat musiqiy bilim va ko'nikmalarni rivojlantirish, balki barkamol shaxsni tarbiyalash bilan ham bevosita bog'liqdir.

Milliy estetik qadriyatlar xalqning tarixiy taraqqiyoti davomida shakllangan badiiy qarashlari, go'zallik haqidagi tasavvurlari, musiqiy an'analari, urf-odatlar va ma'naviy mezonlarini o'zida mujassam etadi. Ular milliy kuy-qo'shiqlar, maqom san'ati, xalq cholg'ulari, an'anaviy ijrochilik maktablari va marosim musiqasi orqali avloddan avlodga o'tib keladi. Mazkur qadriyatlarni ta'lim jarayonida o'rgatish o'quvchilarning milliy madaniyat haqidagi bilimlarini kengaytirish, musiqiy asarlarning badiiy mazmunini anglash va ularning estetik xususiyatlarini mustaqil baholash qobiliyatini rivojlantirish imkonini beradi. Bunda milliy musiqa namunalarini shunchaki tinglash yoki ijro etish bilan cheklanib qolmasdan, ularning yaratilish tarixi, mazmuni, ijro uslubi va xalq hayotidagi o'rnini tushuntirish muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbek milliy musiqa madaniyati o'zining boy janrlari, betakror ohanglari va chuqur ma'naviy mazmuni bilan ajralib turadi. Shashmaqom va boshqa maqom an'analari, xalq qo'shiqlari, dostonchilik, katta ashula hamda milliy cholg'u ijrochiligi xalqimizning badiiy tafakkuri va estetik qarashlarini aks ettiruvchi bebaho meros hisoblanadi. Ushbu san'at namunalarini musiqa ta'limiga izchil kiritish o'quvchilarning musiqiy idrokini rivojlantirish, milliy ohanglarga xos ifoda vositalarini tushunish va xalqning madaniy tajribasini anglashga yordam beradi. Shu bilan birga, milliy musiqa namunalarini o'rganish o'quvchilarda madaniy merosga ehtiyotkorona munosabat, san'atga qiziqish va ijodiy izlanishga intilishni shakllantirish uchun pedagogik imkoniyat yaratadi.

Musiqa ta'limida milliy estetik qadriyatlarni shakllantirish jarayoni o'qituvchining kasbiy mahorati, tanlangan pedagogik metodlar va ta'lim muhitining mazmuni bilan uzviy bog'liq. O'qituvchi musiqiy asarlarni tinglash, tahlil qilish, jamoaviy kuylash, milliy cholg'ular bilan tanishish, ijodiy topshiriqlarni bajarish va musiqiy obrazlarni taqqoslash orqali o'quvchilarning estetik idrokini rivojlantirishi mumkin. Ayniqsa, o'quvchilarni asarning hissiy mazmunini tushuntirishga, uning badiiy xususiyatlarini aniqlashga va shaxsiy estetik munosabatini asoslashga yo'naltirish ta'limning tarbiyaviy samaradorligini oshiradi. Bunday yondashuv o'quvchilarni tayyor ma'lumotlarni o'zlashtiruvchi subyekt sifatida emas, balki musiqiy mazmunni anglaydigan, baholaydigan va ijodiy fikrlaydigan faol ishtirokchilar sifatida rivojlantirishga xizmat qiladi.

Hozirgi axborotlashgan muhitda yoshlarning turli madaniy yo'nalishlar va musiqiy janrlar bilan keng tanishish imkoniyati ortib bormoqda. Bu holat musiqa ta'limida milliy estetik qadriyatlarni zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida o'rgatish zaruratini kuchaytiradi. Milliy musiqani zamonaviy ta'lim texnologiyalari, audio va videomateriallar, raqamli kutubxonalar hamda interfaol mashg'ulotlar orqali o'rganish o'quvchilarning qiziqishini oshirishi va musiqiy meros haqidagi tasavvurlarini kengaytirishi mumkin. Biroq texnologik vositalardan foydalanishda milliy musiqa namunalarining tarixiy, badiiy va madaniy mazmunini saqlash, ularni to'g'ri talqin qilish hamda o'quvchilarda mustaqil estetik fikrlashni rivojlantirish asosiy pedagogik talab bo'lib qoladi.

Mavzuning dolzarbligi musiqa ta'limida milliy estetik qadriyatlarni shakllantirishning mazmuni, usullari va pedagogik imkoniyatlarini tizimli o'rganish, shuningdek, milliy musiqiy merosni yosh avlod tarbiyasiga samarali integratsiyalash zarurati bilan belgilanadi. Milliy estetik qadriyatlarning ta'lim jarayonidagi o'rnini faqat madaniy merosni saqlash bilan cheklanmaydi; ular o'quvchilarning hissiy olami, estetik didi, badiiy tafakkuri va ma'naviy qarashlarini rivojlantirishga ham ko'maklashadi.

Bugungi globallashuv sharoitida yosh avlodning milliy-madaniy qadriyatlarga munosabatini shakllantirish, ularning estetik dunyoqarashini rivojlantirish va badiiy tafakkurini boyitish ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biridir. Ayniqsa, musiqa ta'limi insonning hissiy olamiga bevosita ta'sir ko'rsatishi, estetik kechinmalarni yuzaga keltirishi va milliy madaniyatning o'ziga xos xususiyatlarini anglashga yordam berishi bilan alohida ahamiyat kasb etadi.

Milliy estetik qadriyatlar xalqning tarixiy tajribasi, dunyoqarashi, badiiy tafakkuri, urf-odatlar va ma'naviy hayoti bilan uzviy bog'liqdir. Ular go'zallikni anglash, badiiy hodisalarga baho berish, nafislik va uyg'unlikni his qilish kabi estetik munosabatlarning shakllanishida muhim omil hisoblanadi.

Musiqa san'ati esa ushbu qadriyatlarni avloddan avlodga yetkazuvchi muhim madaniy vositalardan biridir. Xalq qo'shiqlari, laparlar, alla, marosim qo'shiqlari, maqom va an'anaviy ijrochilik namunalari xalqning estetik qarashlari va tarixiy xotirasini o'zida mujassam etadi.

Shu nuqtayi nazaridan, musiqa ta'limida milliy estetik qadriyatlarni o'rganish faqat musiqiy bilim berish bilan chegaralanmaydi. U o'quvchining estetik ongini, didini, his-tuyg'ularini, badiiy tafakkurini va milliy-madaniy dunyoqarashini shakllantirishga xizmat qiladi.

Milliy estetik qadriyatlarning falsafiy-estetik mazmuni. Estetik qadriyatlar insonning borliqni go'zallik, ulug'vorlik, nafislik, uyg'unlik va badiiylik mezonlari asosida idrok etishi bilan bog'liq. Milliy estetik qadriyatlar esa muayyan xalqning tarixiy-madaniy taraqqiyoti jarayonida shakllangan estetik qarashlari, badiiy an'analari va go'zallik haqidagi tasavvurlarini ifodalaydi.

Har bir xalq o'zining milliy estetik mezonlariga ega. Ushbu mezonlar xalq og'zaki ijodi, musiqa, tasviriy san'at, me'morchilik, amaliy san'at, marosimlar va urf-odatlarda namoyon bo'ladi. O'zbek xalqining estetik tafakkurida ham tabiiy go'zalligi, insoniy fazilatlar, mehr-oqibat, vatanparvarlik, mehnatsevarlik, oilaviy qadriyatlar va ma'naviy komillik kabi tushunchalar muhim o'rin egallaydi.

Musiqa mazkur qadriyatlarni hissiy-badiiy shaklda ifodalash imkonini beradi. Musiqiy asarning ohangi, ritmi, kuy tuzilishi, ijro uslubi va mazmuni tinglovchida muayyan estetik kechinmalarni yuzaga keltiradi. Shu sababli musiqa estetik qadriyatlarni nafaqat nazariy jihatdan tushuntirish, balki ularni his qilish va ichki ruhiy tajriba orqali anglash imkonini

ham yaratadi.

Musika ta'limida milliy estetik qadriyatlarning shakllanishi. Musika ta'limida milliy estetik qadriyatlarni shakllantirish, avvalo, o'quvchining milliy musiqa merosi bilan tanishishi va uni estetik jihatdan idrok etishidan boshlanadi. O'quvchilarga xalq qo'shiqlari, mumtoz musiqa namunalari, maqom san'ati va zamonaviy milliy bastakorlik ijodini o'rgatish ularning musiqiy dunyoqarashini kengaytiradi.

Bunda o'qituvchi faqat asarning musiqiy tuzilishini tushuntirish bilan cheklanmasligi lozim. Musiqiy asarning yaratilish tarixi, mazmuni, milliy xususiyatlari, badiiy-estetik ifoda vositalari va unda aks etgan qadriyatlar ham tushuntirilishi muhim.

Masalan, xalq qo'shiqlarini o'rganish jarayonida o'quvchilar nafaqat kuy va qo'shiqni ijro etishni, balki undagi Vatanga muhabbat, insoniylik, tabiatga munosabat, mehr-oqibat va milliy o'zlik kabi mazmunlarni anglashni ham o'rganadilar.

Bunday yondashuv o'quvchining estetik idrokini faol jarayonga aylantiradi. U musiqiy asarni shunchaki tinglovchi sifatida emas, balki uning mazmuni va badiiy-estetik mohiyatini anglashga intiluvchi shaxs sifatida qabul qiladi.

Estetik didni shakllantirishda milliy musiqa merosining o'rni. Estetik did insonning go'zallik va xunuklik, nafislik va qo'pollik, uyg'unlik va nomutanosiblikni farqlash hamda ularga baho berish qobiliyatidir. Musika ta'limi ushbu qobiliyatni rivojlantirishning samarali vositalaridan biridir.

O'quvchilarning turli musiqiy asarlarni tinglashi, ularni taqqoslashi, asarning mazmuni va ifoda vositalarini tahlil qilishi estetik didning rivojlanishiga yordam beradi. Ayniqsa, milliy musiqa namunalari boshqa xalqlarning musiqa madaniyati bilan qiyosiy o'rganish o'quvchilarda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni anglash imkonini kengaytiradi.

Estetik didning shakllanishi jarayonida o'quvchining shaxsiy musiqiy tajribasi ham muhimdir. Musiqani faol tinglash, kuylash, ijro etish va musiqiy asarlarni muhokama qilish o'quvchining estetik munosabatini chuqurlashtiradi.

Shu jihatdan musiqa ta'limida “tinglash – his qilish – anglash – baholash” izchilligi asosida ishlash estetik didning rivojlanishiga xizmat qiladi.

Milliy va umuminsoniy estetik qadriyatlarning uyg'unligi. Milliy estetik qadriyatlar o'z mazmuniga ko'ra umuminsoniy estetik qadriyatlardan ajralgan holda mavjud bo'lmaydi. Har bir xalqning san'atida insoniyat uchun umumiy bo'lgan ezgulik, go'zallik, muhabbat, adolat, tinchlik va ma'naviy komillik kabi qadriyatlar turli badiiy shakllarda ifodalanadi.

Shuning uchun musiqa ta'limida milliylik va umuminsoniylik tamoyillarining uyg'unligi muhim ahamiyatga ega. O'quvchi o'z milliy musiqa merosini chuqur angalgan holda boshqa xalqlarning musiqiy madaniyatiga ham hurmat bilan munosabatda bo'lishni o'rganadi. Bu jarayon milliy madaniy o'zlikni saqlash bilan birga, madaniyatlararo muloqot va bag'rikenglikni rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

Musika pedagogikasining estetik-tarbiyaviy imkoniyatlari. Musika pedagogikasi o'quvchining nafaqat musiqiy qobiliyatlarini, balki uning ma'naviy va estetik dunyosini rivojlantirish imkoniyatiga ega. Musiqiy faoliyat jarayonida o'quvchi tinglash, ijro etish, tahlil qilish va ijodiy faoliyat orqali estetik tajriba orttiradi.

Pedagogning vazifasi esa ushbu jarayonni maqsadli tashkil etishdan iborat. Dars jarayonida milliy musiqa namunalardan foydalanish, ularning estetik mazmunini ochib berish, musiqiy asarlarni tahlil qilish va o'quvchilarning mustaqil fikrlarini rag'batlantirish samarali natija beradi.

Shuningdek, zamonaviy raqamli texnologiyalar yordamida milliy musiqa merosining turli namunalari bilan tanishtirish, audio va videomateriallardan foydalanish ham o'quvchilarning musiqiy-estetik tajribasini boyitishi mumkin.

Xulosa. Musika ta'limida milliy estetik qadriyatlarni shakllantirish yosh avlodning estetik ongini, didini, badiiy tafakkurini va milliy-madaniy dunyoqarashini rivojlantirishning muhim omillaridan biridir.

Milliy musiqa merosi o'zida xalqning tarixiy xotirasi, ma'naviy tajribasi va estetik qarashlarini mujassamlashtiradi. Uni ta'lim jarayoniga izchil kiritish o'quvchilarning milliy qadriyatlarga hurmatini kuchaytirish bilan birga, go'zallikni anglash va badiiy hodisalarga mustaqil estetik baho berish qobiliyatini rivojlantiradi.

Musika ta'limida milliy estetik qadriyatlarni shakllantirish jarayoni musiqiy bilim – estetik idrok – hissiy kechinma – estetik did – qadriyaviy munosabat uzviyligi asosida tashkil etilganda yanada samarali bo'ladi.

Shuningdek, milliy va umuminsoniy estetik qadriyatlarning uyg'unligi o'quvchilarda o'z madaniyatiga hurmat bilan bir qatorda boshqa xalqlar madaniyatiga nisbatan bag'rikenglik va ochiq munosabatni ham shakllantiradi. Demak, musiqa ta'limi estetik tarbiyaning muhim vositasi sifatida shaxsning ma'naviy-estetik kamolotiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- [1] Abdulla Sher. Estetika (Nafosat falsafasi): darslik. - Toshkent: O'zbekiston, 2015.
- [2] Гегель Г.В.Ф. Эстетика. - Москва: Искусство, 1968.
- [3] Forobiy Abu Nasr. Fozil odamlar shahri. - Toshkent: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 1993.
- [4] Юнусов П. О'zbek xalq musiqa ijodi. - Toshkent: Fan, 1990.
- [5] Rajabov I. Maqomlar masalasiga doir. - Toshkent: O'zbekistan, 1963.
- [6] Fitrat A. O'zbek klassik musiqasi va uning tarixi. - Toshkent: Fan, 1993.
- [7] Qodirov R.G'. Musika psixologiyasi. - Toshkent: Musika, 2005.
- [8] Hasanboyev J. va boshqalar. Pedagogika. - Toshkent: Fan, 2006.
- [9] Yo'ldoshev J.G', Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. - Toshkent: O'qituvchi, 2004.
- [10] Абдуллаев Э. Эстетическая культура и искусство. - Ташкент: Фан, 1991.